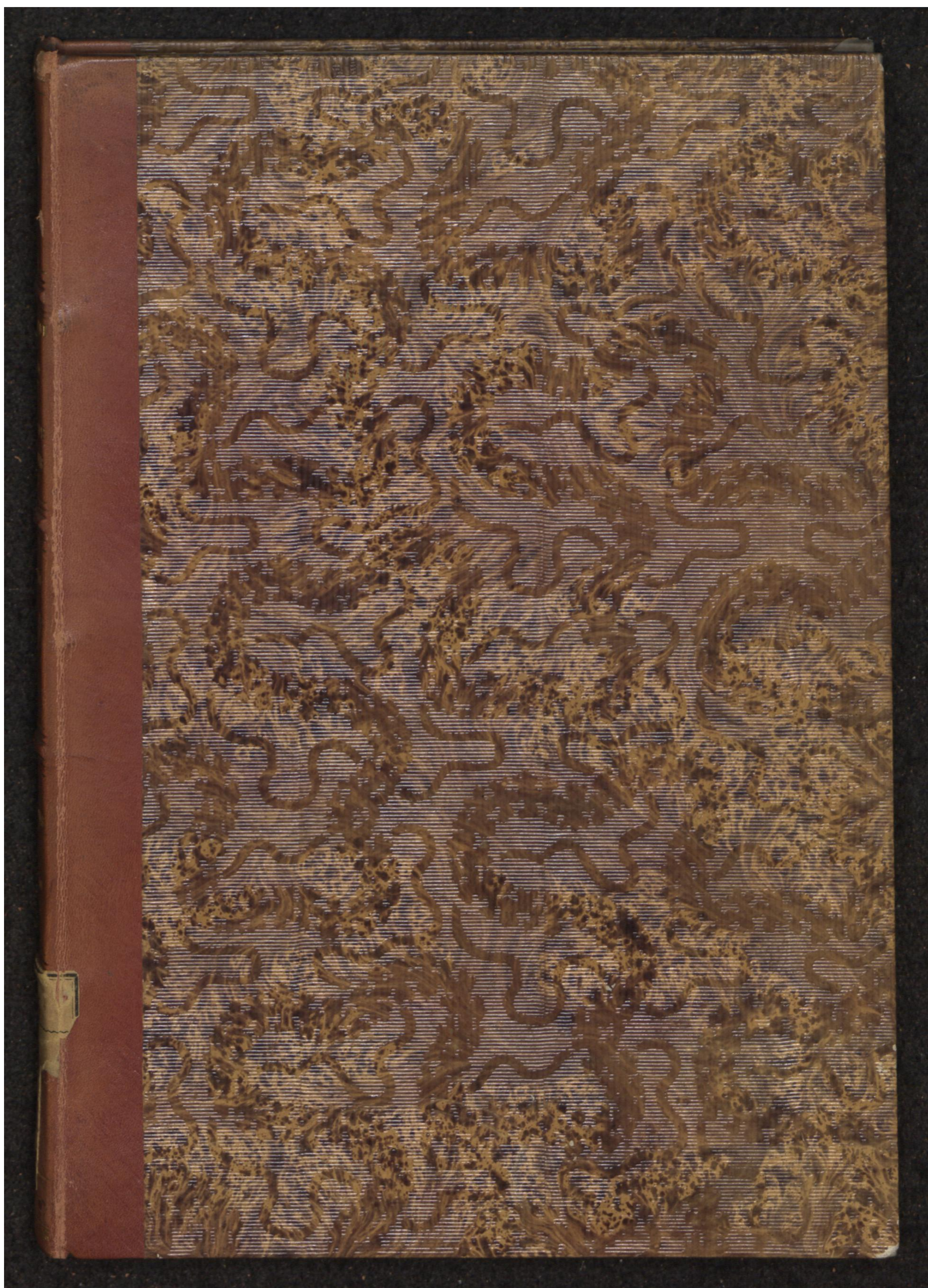
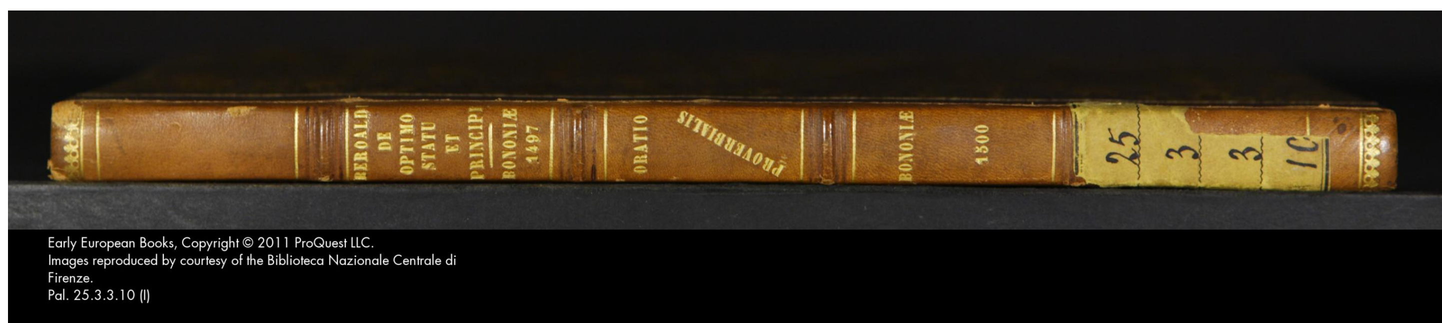
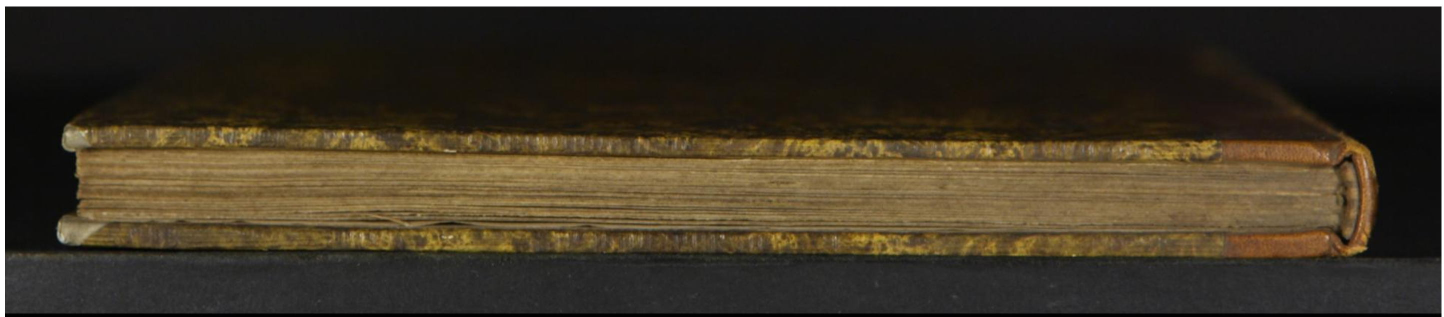
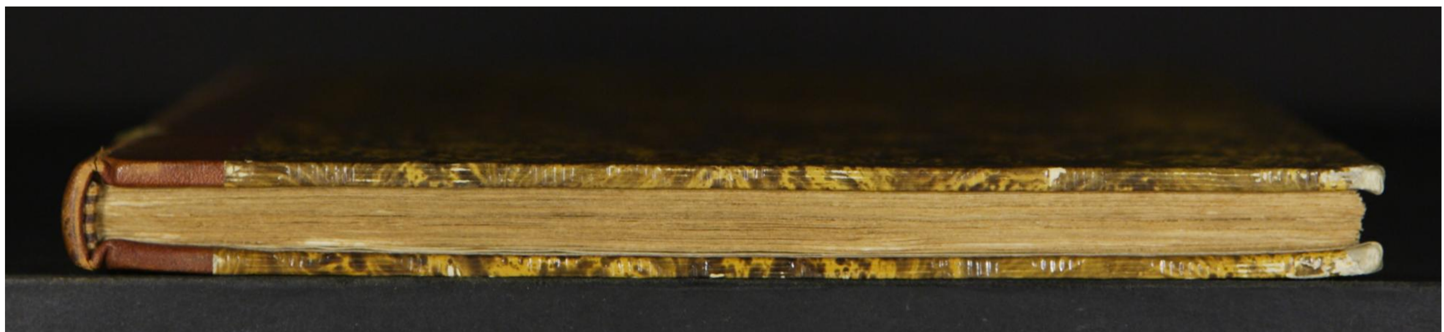

BEROALD
DE
OPTIMO
STATU
ET
PRINCIPI
BONONIÆ
1497
ORATIO
PROVERBIALIS
BONONIÆ
1500
25
3
3
10

ORATIO PROVERBIORVM CONDITA A PHILIPPO BEROALDO, QVA DOCTRINA REMOTIOR CONTINETVR.

**

AD ORNATISSIMVM CHRISTOPHORVM VAITIMILLIVM SCHOLASTICVM BOEMVM PHILIPPI BEROALDI BONONIENSIS EPISTOLA.

Omplusculi ex Boemia Scholastici ad capiendum ingenii cultũ linguãq; comendã in hoc nostrum gymnasium litteratorium quot annis cõmigrare cõsueuerũt, nitidi prorsus atq; elegantes. sed omnium sane nitidissimus extitit elegantissimus Vldricus Rosensis inter inclytos Boemiæ proceres famigeratus: cuius nomini Annotationes nũcupatim dedicaui. Ioãnes uero Vartimbergẽsis omni præconio bonitatis ornatus instar gemmæ radiantis in cœtu scholastico refulget: ad quẽ opusculum de Septem sapientibus composui. Fuit indidẽ & Martinus Crũnouiẽsis: quo nihil candidius, cuius nomen Liber Orationũ mearum in liminari pagina gestat inscriptum. Post hos tu ex eadẽ regione haud magno sane interuallo aduenisti Christophore mi ad ingenium excolendum: in quo nil culpabile conuisitur. Tu uirginali corporis filo speciosus iuxta socraticum documentum impendio procuras, ne corporis pulchritudinem morum turpium dehonestamento dedecores. Tu claritudine natalium insignis fami

Laus christophori.

liæ Vaitimilliæ, apud Boemos honoratissimæ: es ornamento, minimeq; a patria uirtute degeneras. Siquidem Benedictus: hoc enim erat nomine parēs: in magna existimatione apud maximos reges cum consilio polleret: sæpe ad exteras nationes in negociis prinpalibus obeundis Regius est destinatus Orator: & cum esset patrii sermonis affabilitate cultissimus sæpe rediit exorator. Qui tanq̄ Aristotelis Xenophontisq; œconomicum legisset: agebat bonum patremfamilias: qui Ampliora faciens, quæ a parentibus acceperat luculentiorem hereditatem liberis reliquit. Ex quibus tu frugalitatem quidem domesticam probās tanquam ea sit optimum uectigal: existimans tamen: paterna bona sine animi bonis esse ueluti manca & mutila, ad nos concesisti: ut bonis animi suffarcinatus paternam hereditatem faceres cumulatiorem: ut pigmento eloquentiæ latialis coloratus, ut cote musę liberalis expolitus: ut nostro dolatorio leuigatus elegantior opulentiorq; ad tuos in Boemiam reuertaris. Itaq; gymnasium litterarium frequēs inuisis, audisq; quotidie nos ex promptuario musico depromentes quippiam dignum memoratu: dasq; operam: ne bonæ horæ male collocentur. Ne bona ætas per incuriā effluat, atq; desidiam. Quas ob res ego subinuitatus libellum hunc proxima fætura natum apud me tibi nominatim dedicaui: quo prouerbia non pauca scite

Benedictus christophori pater.

Eloquētię affectator Christophori.

& moraliter explicātur: quem sub eadem incude litteratoria formatū facile agnoscas: qua id genus opuscula iam plurima a nobis procusa sunt: quæ illustribus sectatoribus nostris Transmontanis dicata circunferuntur: libellus est succosus/fertilis: cōdimētisq; doctrinæ multifariæ esculentioribus ita conditus cō cinnatusq;: ut & ad palatum faciat & ad stomachum. Tu mi Christophore munusculum id qualecūq; est hilaro uultu libens cape. nec ex eo ꝙ chartarium/sed eo ꝙ litteratū sit metiaris atq; perpendas. Nā sicut in uasis fictilibus Thesauri persæpe preciosi recōdūtur. ita in his libellis opes plerūq; luculentæ includuntur: & perinde atq; in Dactylothecis gemmę litterarꝝ cōtinent̄.

Thesauri ī fictilibꝫ Gēmæ in libellis.

Vale & dilige Doctorem.

PROVERBIALIS ORATIO PHILIPPI BEROALDI.

SOCRATES ille Philosophorum fons Viri clarissimi: quē oraculū Apollinis sapientissimū mortaliū esse ꝓdidit: cū ad Ethicen trāsiret: dixisse fert̄: Quæ supra nos nihil ad nos: ex hoc socratico documēto cōmonemur omissis rebus sublimioribꝫ circa humiliora uersari. & a cœlestibus ad terrena descēderē. & diuinis sepositis humana scrutari. Ex hac sapientissimi Philosophi sententia quasi aurē uellicante cōmonitus decreui hodierno die repere humi. & per areā popularē expaciari. hoc est aliquot uulgares sentētias excutere. enucleare. perpēdere. Pulchrū est medius fidius nec omnibus obuiū rebus protritis dare splēdorē: & cōculcatis triuialiter dictis id gratiæ: id uenustatis inserere: ut noua: ut splēdida: ut indicta esse uideant̄. Quid ē aūt tam ꝓtritū tā uulgare tā ꝓmiscuū q̄ ꝓuerbiū? Atqui ꝓuerbia nō nulla tā græca q̄ nostratia hodierna disertatione a nobis explicabunt̄. sed cū nihil ferme sit tam sordidū & obsoletū: quod non ornatu fiat splendicās & speciosum: elaborabo atqꝫ ꝓ uirili ꝑte cōtēdā: Oratoriis illa pigmētis excolere: & Myrothecio socratico uenustare: Ita ut quæ quasi fastidita poterāt repudiari: ea fiant maxime expetēda. Faciā quod cosmetæ & ornatrices in comēda matrona: quā ita interpollāt ita mūdo mu

Quæ supra nos nihil ad nos.

Ornatu squalētia nitescunt

liebri aliisq; id genus rebus expoliũt/ut longe alia fa miliaribus & uicinis appareat. Ingẽs ẽ ac ꝓpe infini ta tã apud græcos: quã apud nostros silua ꝓuerbioꝝ. Ex qua pauca quędã interlegi excerpsiq;: quę ianuã repãdãt publicis lectionibus: quoꝝ enarratio sit uelu ti prodromos atq; pręcursoria curriculi nostri littera torii. Sunt aũt ꝓuerbia ut docente Diuo Augustino didicimus. sentẽtiæ uulgares: quas græci paroimias: latini aliis quoq; uocabulis. Modo adagia/mõ uerba Modo adagiones appellant: quæ ego subinde mecũ pẽsitãs inuenio nõ minus succosa esse: nec minus ui/ tę cõducẽtia/q̃ sanctiora philosophoꝝ uolumina. Ad hęc habẽt ꝓuerbia q̃ddã simile legibus: quaꝝ scriptũ angustũ est/interpretatio latissima. Siquidẽ summa breuitate cõclusa: intellectũ uberiorẽ cõplectunt̃: & sentẽtialiter uitã instruũt. Ita ut quæ ad moralẽ philo sophiã ꝑtinẽt ingeniiq; elegãtiã: nõ minus ex ꝓuer bis cognosci possit q̃ ex doctrinis & uoluminibus so craticoꝝ. Nõ credis hoc mihi? crede Diuo Hierony mo scribẽti/q; Solomon in libro ꝓuerbioꝝ moralem docuit disciplinã: succinctis ut decuit: breuibusq; sen tẽtiis uitæ instituta cõponẽs. Quod ut planius fiat & manifestius prouerbia aliquot explicare auspicabor/ ad uitæ humanæ cultũ: & mores mire facientia. Vos quæso diligẽter attendite/spero enim quæ a me dicẽ tur futura & auriũ oblectamẽto ob uarietatẽ/& aĩoꝝ emolumẽto ob eruditionẽ. Quod si in huiuscemodi

Prouerbiũ quid. Paroimia Adagiũ. Adagio Verbum.

anteloquiis placere antehac consueuimus: in hac hodierna disertatione haud quaq̃ displiciturum me esse confido. Hinc autem potissimum ordiemur.

M. Terentius Varro: ille togatorꝝ litteratissimus: & ut uerissime dictũ est a Terentiano, Vndecũq; doctissimus, Prouerbiũ hoc cũ primis celebrat: hõ bulla est: eo magis senex. Scitis opinor oẽs bullã dici i aqs tumorẽ repente natũ, repente euanescẽtem. Vidistis ne unq̃? Etenim pſępe uidere cõtingit: ex largo hymbre & subitario id genus bullas quasi sufflatas intumescere? Mox, ubi respexeris, e uestigio euanuisse. Talis nimirũ est homo. Hodie ut bulla turget: Crastino nusq̃ erit. Nulli prorsus rei potuit scitius & uerius hõ q̃ bullæ cõparari: Videlicet friuolus: momentarius: nugatorius: & instar bullæ repẽte deficiens. Prouerbiũ uarronianum. Hõ bulla est.

Quid est homo? inquit Seneca: quodlibet quassum uas: & quodlibet fragile iactatu. Quid ẽ homo? imbecillissimũ corpus: & fragile, nudũ suapte natura: inerme. Alienę opis indigens, ad oẽm fortunę cõtumeliã proiectum. Frigoris est & laboris impatiẽs? ex infirmis fluidisq; contextum: Odor illi saporq; & lassitudo & uigilia: humor & cibus: sine quibus uiuere non potest mortifera sunt. Quocũq; se mouet infirmitatis suæ statim cõscius. Tenuissimis causis atq; offensionibus morbidus ac putris. Merito itaq; cecinit sapientissimus poetarum. Tale quidem genus est hominum: quale est filiorum. Hõ qd? Seneca uersus homericus.

Tu q̄ satellitũ cuneis stipatissimus ĩcedis:q̄ ĩ excelsissimo humani generis fastigio positus numinis uicẽ coleris:& obseruaris:q̄ te deũ terrenũ credis bulla es. Tu qui ĩmortalia aĩo uolutas:cuius cupiditati orbis ipse nõ sufficit.cui nihil ẽ satis:bulla es:scito homine nihil esse fragilius:cũ eodem nihil sit superbius:

Bulla es.

Typus humanæ uitæ.& imago est flos:qui mane uirescẽs ante uesperã arescit. Qui cum sit speciosissimus ocissime intermoritur:Magna ut inquit Plinius noster hominũ admonitione:quæ spectatissime floreant celerrime marcescere:hinc prophetes in canonicis scripturis exclamat:omnis caro fœnũ & oĩs gloria eius quasi flos fœni.Cæterũ cũ nõ minus oratorium sit parua copiose,q̄ grandia breuiter exprimere,libet hic paulum cõsistere,&,ut dici solet,fimbrias diducere,& peristromata cõplicata latius explicare.

Flos Typus hoĩs.
Plinius.
Hesaias.
Fimbrias dilatare.

Tria tempora prędicãt oẽs & norũt,præteritũ,pręsens & futurũ.Sed qui curiosius & subtilius ista pensitarũt,præsens tẽpus sustulerũt,quod in fuga semper est,quod fluuii more cursu rapidissimo fluit,ac præcipitat̃,q̄d̄ ante desinit esse q̄ uenit,nec magis morã patitur q̄ mũdus,cuius uertigo inenarrabilis est.Inde fit ut homo nunq̄ in uno statu uel tãtillũ permaneat, hic illa Ouidiani Pythagorę acclamatio. Nr̃a quoq; ipsoꝝ semper requieq; sine ulla corpora uertunt̃.nec quod fuimusue,sumusue cras erimus. Consimiliter Seneca.Nemo nostrũ inquit est in senectute.qui fuit

Tempus p̄sens nõ est.
Pythagoras apud Ouidiũ.

iuuenis.Nemo noſtrũ ẽ mane/q fuit pridie:corpora
noſtra rapiunt̃ fluminũ more.Nihil ex his quæ uide
mus manet.Ego ipſe dũ loquor ĩmutari iſta ĩmutatꝰ
ſum:hoc ẽ.qđ ait Heraclitus.in idẽ flumẽ bis deſcẽ
dimus.& nõ deſcẽdimus.Manet.n.idẽ fluminis no
men.aqua trãſmiſſa eſt:quotidie homo morit̃:quo-
tidie demit̃ aliqua pars uitæ:& dũ creſcit uita decre-
ſcit:quotidie ex noſtro corpore particulæ decedunt
ex quibus cõſiſtimus:ut philoſophi tradũt:& memo
rat Alphenus Iuriſcõſultus titulo de iudiciis.Singu-
læ horæ ĩmo momẽta aliqd de nobis predant̃ & car
punt:pũctũ ẽ qđ uiuimus:& adhuc pũcto minꝰ.Me-
ritoq; ημεροβιοι dici poſſumus.hoc ẽ diales:cũ uita
nobis unius uix dieculæ tributa ſit & dies noſtri.ut
inquit Iob ſicut umbra prætereãt.Vitæ ſumma bre-
uis ſpẽ nos uetat inchoare longã ut inquit ueriſſime
Flaccus.Nos tñ ĩ longũ ſpes noſtras cogitationesq;
protẽdimus.Inquit unus anno quinquageſimo ędi-
ficabo.honores gerã.fundos emam.Ait alius a ſe-
xageſimo feriatus ociabor & mihi uiuã.Ait & tertius
Senex referã me in ruſticũ ſeceſſum/ibiq; in conſilio
habebo agricolationis conſultiſſimos.qui me doce-
bunt in quincũcẽ arbuſta diſponere.populos uitibꝫ
maritare.Arbores inſitione frugiferas efficere:agrũ
paſtinare.Terrã pullam ac tenerã quæ optima eſt a
carioſa diſcerniculo quodã internoſcere.Libet excla
mare cũ Lucretio.O ſtultas hominũ mẽtes o pecto-

Dũ loqui
mur ĩmu-
tamur.
Heracliti
dictum.
Alphenꝰ
Pũctũ eſt
quod ui-
uimus.
Hemero-
bii.
Diales
homines.
Flaccus
Spes lon-
ga.
Lucretiꝰ.

Democritus.

ra cęca. Libet ridere cũ Democrito: cui negocia mortaliũ oĩa ridicula uidebant̃. Quid tibi de futuro polliceris. Quid ꝓpagas uota ĩ sæculũ: cũ minime cõpertũ habeas de anno. Nescis hominẽ bullã esse: qui scis an adiiciãt hodiernæ crastina summæ tpa dii superi? Nimis hoc est. unde habes exploratũ te ad uesperam esse uicturũ? Nã ut inqt uerissime Lucianus a tenuissimo filo pẽdemus oẽs: quod citius dicto dirumpit̃.

Lucianus

A filo pẽdemus.

Inter os & offam.

Catonianũ prouerbiũ est. inter os & offam. quo admonemur ne spes nostras in longum ꝓtrahamus cum inter os & cibum iam paratum/multa interueni re possint offendicula: & quoniam prouerbia tractamus non pigebit prouerbialiter fabulari.

Versus paroimiodes.

Inter calicem & labrum.

Græcus est uersus παροιμιωδησ idest prouerbialis idẽ significãs: qđ hoc nostrũ inter os & offam πολλα μεταξυ πελει κυλικοσ και χειλεοσ ακρου latine dici potest. multa cadũt inter calicẽ supremaqꝫ labra. Dicitur autẽ hæc paroimia ex tali causa.

Historia remotior

Anceus Neptuni filius: cũ uineã sereret imperauit ne quis familiariũ eã ingrederet̃/ne quis attingeret/interdixitqꝫ pene uestigiis seruulorum: ex quibus unus asseueranter haud quaq̃ inqt dominus mustũ gustabit/nec fructũ carpet ex ea uinea/quã tãtopere custodit. Vbi aũt uuę ematuruerũt: exultans Anceus mustum ex illis pressum poculo indit. Mox seruum illum accersi iubet: qui negauerat ei fas esse fructus uineaticos mustũqꝫ gustare. Iãqꝫ poculum ori admo

turus. Esto inq̃t memor uerbi: quod iãdudũ dixisti: & ille fidenter uersum antedictum rettulit inquiens. Multa cadũt inter calicem supremaq; labra. Ecce tibi famulus alter id horæ eoq; momento exanimatus repente ingrediẽs, nunciat aprũ fulmineum formidãdæ uastitudinis uineam populari: & cuncta subuertere. Tunc Anceus abiecto statim poculo: quod in manibus habebat in aprum cõcitatus fertur: ab eoq; peremptus: mustum uineti, prout famulus prædixerat: gustare non potuit. Vnde ortum hoc prouerbiũ.

Alii tradũt hãc paroimiã ductã esse ex antinoi infortunio. fuit aũt hic Antinous: unus ex procis Penelopes. Qui absente Vlysse in ipsius aula indulgebãt genio: & luxuriosa cõuiuia pcolẽtes prandiorũ cœnarũq; gurgitibus Vlyssea patrimonia helluebant᷑. Verũ cũ post diuturnã pegrinationẽ Vlysses clãculo sub mẽdici habitu domũ reuenisset μνηστηρας .i. procos comesabũdos morte mulctatos iustis pœnis affecit: iter quos Antinous calicẽ aureũ tenẽs iãq; illi labra admouẽs corruit moribũdus sagitta ab Vlysse in gutture lethaliter ictus. Calixq; e manib; excussus ẽ: ut canit Homerus. xxii. Odysseæ. & ita ex eo gustare nõ potuit: Quidam narrant q; Chalcãtẽ uites ferentem augur nescio quis uicinus præteriẽs dixit errare, non enim ei fas esse, nouum uinum inde gustare. & cætera cõsimiliter. Ex hoc prouerbio græco: quacũq; de causa instituto: Ductum est adagium apud la-

Antinoi casus.

Chalcas uitẽ ferẽs

tinos alterum minime triuiale minimeq; protritum. quod est inter manum & mentum. Idem pollens. qd' inter os & offam.

Inter manũ & mẽtum.

Quid igitur nos homũculi. & ut ait Lucretius homuli cũ simus animæ salillum. ut inquit Plautus. qd infinita concupiscimus? qd spes nostras in spacia longiturna diffundimus? quid secula disponimus? cum possit homo ex offa quã manu tenet nõ uesci. ex poculo qd' labris admouet, non bibere. Deniq; cũ possit tam repente deficere q̃ bulla subito euanescit.

Homuli

De Andragora dixit Epigrammatista. lotus nobiscum est hilaris cœnauit. & idem inuentus mane ẽ mortuus Andragoras. De. Cor. senectione ait Seneca q; cũ hilaris cœnasset, Angina præcipiti arreptus compresso arctatis faucibus spiritu ante lucẽ decessit ostenditq; uerissimum esse illud Hippocratis prognosticon quo maximus medicorum signat Synãchen: sic enim græce dicitur Angina, quæ uulgo squinantia: homini mortiferam esse, eamq; ocissime strangulare, quæ intrinsecus grassatur, nullo in gutture forinsecus existẽte uestigio: & quia exemplis homines maxime ducuntur, suntq; ad fidem faciendam potẽtissima Agitedum exemplis ostendamus: q̃ nihil sumus: & q; homo bulla est, & si quid bulla fragilius.

Martialis

Hippocrates.

Synãche.

Angina.

Repẽtina morte obiere Cæsares duo, dũ matutino calciant̃, sani ac tẽpestiui. A. Põpeius in capitolio cũ deos salutasset. legatus rhodio℞ perorata in senatu

Repẽtinę mortes.

Romano cauſa in limine curiæ protinus expirauit. Iulius medicus dum inungit ſpecillum: quod medici inſtrumentum eſt, per oculum trahens. L. Valla dum mulſi potionem haurit. Ap. Saufeius dum ſorbet ouum. Repentino omnes fato occubuere. Anacreon poeta acino uuæ paſſæ. Fabius ſenator in lactis hauſtu uno pilo ſtrangulatus. Quoſdam craſſior ſaliua ſuffocat: ut illud ſerio dici poſſe uideatur.

Ambulat & ſubito funus mirantur amici.

Iam ſatis opinor conſtat ac liquet, hominem bullam eſſe. en agedum deinceps diſcutiamus, quanto magis ſenex bulla ſit. Quod quidem in confeſſo eſt. & enim ſenis anima in labris primoribus habitat. Senex uiuit mortuus inter uiuos. Senex eſt & non ē: Senile corpus putridum eſt ædificium: in quo omnis iunctura diducitur: & dum alia fulcitur. alia diſcinditur. Senilis ætas non deſcendit ſed cadit.

Bulla magis ſenex

Senex putridū ædificium.

Verſiculus ille prouerbii uice celebratur. Non eſt uiuere ſed ualere uita. quo ſignificatur, uitam nō eſſe in homine uitalem, niſi proſpera ualitudine perfruatur. proinde ſenex minime dicendus eſt uiuere, cum minime ualeat. cum ſenectus ipſa ſit morbus: ut inquit noſter comicus: Quod ex Apollodoro decenter tranſtulit ſcribente. το γηρασ εστιν αυτο νοσημα. Ariſtoteles libro. v. de generatione animaliū. Recte inquit dixeris ſenectutē morbū eſſe naturalē. a Seneca eleganter ſenectus dicitur morbus inſanabilis.

Senectus ipſa morbus eſt.

Terētius.

Apollodorus.

Ariſtoteles.

Senectus morbꝫ inſanabilis.

Musæ græcorꝝ canunt ουκ εστι υγειας κριττομ ουδεμ εμ βιω.υγεια και νουσ εσθλα τωβιω δυω nihil est in uita melius sanitate: Sanitas & mens duo uitæ bona: utroq; hoc bono caret senex cũ infirmus sit & delirus: & quãuis Plautinus pater dicat ĩ trinũmo: sapientiæ ætas condimentum est. tamen magna ex parte delirant senes. Vnde & senilis stultitia Deliratio appellari solet: hinc quoq; græco prouerbio dicitur δυσ παιδεσ οι γεροντεσ idest bis pueri senes: quoniam uidelicet repuerascere creduntur, & in pristinam redire puerilitatem. Idq; Plautum dicere uidemus in mercatore. his uerbis. senex cum extẽplo est, iam nec sentit nec sapit. aiunt solere eũ repuerascere: subscribit huic sententiæ Aristoteles scribens in secũdo politicorũ: ut corporis sic etiam mentis esse senectutẽ. Quã aũt sanitas ꝓcul sit a cõtubernio senum: q̃ morbosa sit senectus quis ignorat? Circũsilit agmine facto morborꝝ omne genus: ut inquit satyrographus: in senecta hebescũt sensus, præmoritur uisus auditus ĩcessus, torpet palatũ, memoria labat dentes decidũt: quæ sunt ciborꝝ ac sermonis instrumenta fiũtq; edẽtuli senes & balbi. mẽbra torquent̃. fiuntq; silicernii quasi silices ex dorsi curuitate cernẽtes. Nõ ab re fuerit apud auditores beniuolos minimeq; fastidiosos pcẽsere exemplũ Berzelai galaditæ: qui cũ esset γερωμ λιαμ senex ualde rogatus a Rege Dauide ut secũ iret hierosolyma essetq; regius comes: fer-

Sanitas & mens.

Deliratio senilis

Bis pueri senes.

Incõmoda senectutis.

Edentuli

Silicernii

Exẽplũ berzelai.

tur regi ita dixisse prout scriptũ legimus libro secun- do βασιλεωμ idest regum siue regnorũ. Quot sunt di es annorꝝ uitę meæ:ut ascendam cũ rege in Hieru- salem.octogenarius sum hodie.nunquid uigẽt sen- sus mei ad discernendũ suaue aut amarum? aut dele ctare potest seruum tuum cibus aut potus? uel audire possum ultra uocẽ cantorum atqȝ cantricum? Quare seruus tuus sit oneri dño meo regi.hisce senis galadi tæ uerbis concinit Licinius caluus homo Romanus exactæ ætatis & magno natu senex,qui tribunatum militum deprecatus ita uerba fecit ad Quirites. Me iam nõ eũdẽ sed umbram nomẽqȝ.P.Licinii relictũ uidetis:uires corporis affectæ,sensus oculorꝝ atqȝ au- rium hebetes.Memoria labat.uigor animi obtusus.

Ex libro secũdo regum.

Exẽplũ calui se- nis.

Merito senectus ætas mala ab auctoribus nũcu- patur:quam inter cætera morborum genera:ut īquit ueridicus Hippocrates,& Hippocratem sequutus Cor.Celsus maxime infestant Dyspnoea & strangu ria.hoc est spiritus & urinæ difficultas. Coryza idest grauedo & pituita.Nephrytis & Paralysis:ita græce dicuntur renum dolores:& neruorum resolutiones. Adde & cacexiam idest malum corporis habitum. Lyenteriam idest intestinorum lenitatem cæteraque fusi uentris mala:quibus senes uexantur.

Aetas mala.

Dyspno- ea.

Strãguria

Coryza.

Nephry- tis.

Paralysis

Cacexia.

Lyẽteria

Somnus,ut nemo nõ nouit,curarum abolitor ui- tiũ stabilimẽtũ est membrorũqȝ lassescẽtiũ refocilla- tio atqȝ fultura,& ut Græci dicunt υπνος πεφυκε

Somnus salus corporis. σωματοσ σωτηρια. somnus corporis salus existit: hoc quoq; bonocaret senectus: quā torquēt nocturnæ uigiliæ: quas inter mala uniuersi corporis numerat Plinius noster. hinc illud nō tā poeticū q̄ ueridicum oraculū. Somno iam deteriore senectus.

Galenus. Galenus libro secūdo περι τροφων. i. de alimētis, scribit se cū grādior natu foret insomnia uexante τριδακασ. i. lactucas esitasse cōciliādi somni causa: idq; sibi unicū Alexipharmacon αγρυπνιων. i. medicamētum uigiliarū depulsoriū extitisse: quibus infestabatur. Summebat autē id olus in fine cœnæ. sic enim lactuca somni est conciliatrix. & ob id cœnas auorum clausisse traditur cum esset esca nouissima: quod & Maronianū carmen testatur, grataq; nobiliū requies lactuca ciborum. nunc uero dapes inchoat in acetariis, & cœnæ principium fit, quia cibi facit appetentiam: & a stomacho fastidium aufert.

alexipharmachon.

Cur lactuca in fine cœnæ.

Cur incho at dapes.

Quin etiā uersus græcus senectutem ita infamat. χαλεπον το γηρασ εστιν ανθρωποισ βαροσ. senectus inquit onus ē hoibus. oppido q̄ graue & ingestabile. hinc plautina anus. Tātum inquit hoc est oneris qđ fero: quid oneris? Annos. lxxx. & quatuor.

Senectus onus īgestabile.

Ad hæc iuuenis cito mori pōt, Senex diu uiuere nō pōt. quāq̄ nihil in uita hoīs potest esse diu. Quid enim nō modo ē o senex annose & Polychronie si recorderis? Mō puer fuisti sub pedagogo. mō adolescētior sub grāmatico manū ferulæ subduxisti. Mō iu-

Quid nō modo.

uenis dipsciplinã sceuolarũ discere cepisti. Modo uir eãdẽ pfiteri. Modo senex desisti uelle. Modo desiisti posse: incredibilis est uitæ humanæ rapiditas.

Meta uiuẽdi est: ut Physici autumant/ Annus septuagesimus: quãdo scilicet eptas decadi copulatur. hoc idẽ sensit Psalmographus scribens. Anni hominis septuaginta: si aũt in potẽtatibus octuaginta. supra autem. κοπος και πονος idest labor & dolor. Meta uiuedi. Dauid psalmographus.

Plato finẽ uitæ legitimũ annũ octuagesimũ primum esse existimauit. habuitq; legitimũ: siquidẽ illo ipso anno uita decessit natali suo extictus. ideoq; magi defuncto Platoni. perinde ac deo immolauerunt. q annũ unũ atq; octuagesimũ sine ulla deductione impleuisset: consumassetq; numerum perfectissimũ: quem nouem nouies multiplicata componunt. Plato natali suo defunctus.

M. Varro longissimũ spatiũ senescendo hominum centum annos esse tradit. Vnde & seculũ a sene dici spaciũ centũ anno: cui sententiæ subscribit astipulaturq; Caius Iurisconsultus: qui titulo de usu fructu. sic refert. Placuit cẽtum annis tuendos esse municipes: quia is finis uitæ longęui hominis est. M. uarro Seculum a sene. Caius Iurisconsultus.

Doctissimi mathematico: ut Berosus/ & Petosyris & necepsos annos homini ad uiuendũ datos. plus minus centũ uiginti ex siderali sciẽtia iudicarũt: quot Argatoniũ Gaditanũ uixisse accipimus: qui annos octuaginta regnauit cũ. xl. regnare cœpisset. Berosus. Petosyris Argatonius longeuus.

Illud quoq; accepimus Mosen/ q uulgo Moyses

nominat / Solum dei familiarem. Vt Iudęorum libri loquuntur. c. xxv. annos uixisse: qui cum quereretur: quod iuuenis interiret: responsum ei ferũt ab incerto numine. hominem neminem plus esse uicturum.

Anni Moysis.

Prudens prætereo: quæ conditores canonicarum scripturarũ tradiderunt: primigenios homines longe uiuaciores diuturnioresque fuisse: finemque humanæ uitę præscriptum pluribus annorũ sęculis transcendisse. Nanque si credimus Plinio anni illi fuere lunares menstruo spacio terminati. Vt non mirum sit quosdam prodi millia annorum uixisse: sed nos credamus uera esse: quæ ĩ instrumẽto ueteri fide historica traduntur. Quæ diuus Augustinus astruere conatur.

Primigenii homines diuturniores

Mille annorum uixisse.

Quid posteritas ipsa cõmisit? quid nepotes peccauerunt? quid nos deliquimus? ut tantillo spacio: tanquam arctis cãcellis uita nostra includeretur? Cur nos quoque / sicuti tritaui illi primordiales / mille annorũ nõ uiuimus? & uita diuturniore non fruimur? Sed hæc cum non sint operis instituti / transeunter attigisse sat est.

Ergo agedum: homo impleat annos septuaginta: quæ est meta uiuẽdi. octogesimũ primũ excedat: quod ẽ longissimus Platoni uitæ terminus / fiat sæcularis: & cẽtũ annos relinquat a tergo. uiuat Argathoni annos uiuat & mosaycos centum uiginti quinque: quos ex diuino responso nephas est excedere. fiat trisęclis Nestor. ut anni dextra computandi sint. Viuat ætatem Tithoni: de quo est græcum prouerbium τιθωνου

Trisęclis Nestor.

Prouerbium.

Tithoni senectus.

γηρασ .i. Tithoni senectus: nonne tamen hic senex Macrobius & Polychronius bulla erit? & nihil sunt dies eius. Nonne friuola est hæc ætas: & quam quadrupedes aliquot uolucresq; transcendant.

Audite quæso Hesiodum canentem

Εννεα τοι ζωει γενεασ λακεριζα κορωνη. Hesiodus
ανδρων ηβωντων. ελαφοσ δε τετρακορωνοσ.
τρισ δελαφουσ ο κοραξ γηρασκεται. Cornix

idest garrula cornix nouem hominum uiuit ætates: Ceruus aũt quattuor cornicũ. Coruus uero trium ceruorũ ætate senescit. Hesiodicã hãc sententiã Plinius noster elegãtius: breuius: purius explicauit hisce uerbis. Hesiodus cornici nouem nostras attribuit etates. Quadruplũ eius ceruis. Id triplicatũ coruis. Plutarchus in libro περι των εκλελοιποτων χρηστηριων. idest de oraculis quæ defecerunt subtiliter & scite differit sup hoc Hesiodi carmine: quid sit γενεα & quot annos complectatur: quã nostri ætatẽ interpretantur quam quidam unius/quidam pluriũ/quidam pauciorum annorum esse definiunt.

uiuax.

Plutarchus.

Genea quid.

Cum igit̃ corui sint hominibus diuturniores. cũ cornices & cerui sint nobis uiuaciores: de qbus sunt græca prouerbia υπερ τασ κορωνασ βεβιωκωσ. υπερ τασ ελαφουσ. idest ultra cornices ultra ceruos uixit. merito Theophrastus ille ĩ familia peripatetica elegãtissimus: cui ex diuinitate loquendi inditum

Prouerbia de cornicibꝰ & ceruis.

nomē:moriēs accusasse naturā dicitur:quod ceruis & cor-
Querela theophrasti. nicibus uitā diuturnā/quorum id nihil interesset:hoībus quorum maxime interfuisset/tam exiguā uitā dedisset: quorum si ætas potuisset esse longinquior futurum fuisse ut omnibus perfectis ætatibus omnium doctrina hominum uita erudiretur.

Cæterum credamus hæc esse fabulosa/assentia-
Albertus magnus. murque Aristoteli & Aristotelico Alberto Magno scribentibus hominem uiuere plus temporis quam reliqua Animalia omnia excepto elephāto:tamen homo bulla est:& eo magis senex:cuius uitæ tanta rapiditas est tam ienarrabilis uelocitas/ut prius trāsacta sit quam īspecta:ut dum uiuere nos speramus.Iā uixisse cū suspirio respiciamus:qua in reputatione subit illud ridiculum.quod quidam de ætate gloriantur:& annos numerāt
Scitū milesii sapiētis. iam amissos.Vnde non ineleganter Milesius sapiēs dicenti cuidam.lx.annos habeo:hos inquit dicis.lx.
Annos præteritos nō habemus te habere quos non habes.Etenim præteriti dies non magis in nostro mancipatu sunt:quam futuri.

Præterea quemadmodum ex amphora:sic ex uita quod sincerissimum est primo effluit/quod turbidum fe
Septē ætates a septē planetis. culentumque in imo subsidit.

Septem homini ætates a numero erraticarū stellarum Philosophi diligentiores assignant:& Hippocrates medicus in septem gradus ætatū distribuit uitæ uniuscuiusque finem.Prima ætas lunarem sequitur
Prima ætas lunæ. potestatem.tunc enim secundum uegetalem alentemque

uiuimus facultaté. Secunda mercurialem: quãdo literarũ cytharæq; & palestræ similiũq; ludorũ studiũ exercemus. Tertia ueneriam: quãdo turgent genitalia: & ad genituram incitamur. Quartam solaré, tũc enim regnat uigor ætatisq; perfectio properat ætasq; media. Quinta Marti ancillatur, in qua opes & uictorias concupiscimus. Sexta Iouiale sidus affectatur: quæ prudentiam & uitam actiuam ciuilemq; desiderat. Septima uero quæ fœculenta est ætas & frigida Saturnũ habet ducem: in qua a generatione desistimus quæ uita nouissima est. Sunt autem hæc curricula septena tam breui spacio terminata ut homo cum ad metam septimam peruenerit: in primo adhuc stadio esse se credat: ut prius cursum peragat: q̃ ad cursuram succinctus accesserit: Deniq; ut prius mori se sentiat: q̃ uiuere inchoauerit. Audite quo rem deducam: si annus ille uerus est annus quem magnũ: uel potius maximum uocant: quo eadem positio cœli siderumq; cursus existit: qui horum quos nos uocamus annorũ millia aliquot cõplectitur homo nemo quãtũuis annosus & senex dimidiatũ uitæ mensem uixisse existimabitur: & ita nullus annus: nullus mẽsis in æuo hominis uel diuturno numerabit᷑.

Secunda Mercurii

Tertia ueneris.

Quarta Solis.

Quinta Martis.

Sexta Iouis.

Septima Saturni.

Quidã olim ex numero philosophoꝝ librũ cõdidit, quo docebat quẽadmodũ homines nõ senescerẽt. & iuuenta perpetua iugiter fruerentur: uellem nobis aliquid ex eo medicamento propinari: quo nullũ fo-

Liber, ne senescant homines.

ret preciosius si usquam reperiretur. Sed cũ nusquã reperiatur: nihil illo fabulosius. Meritoq; Galenus in libro περι τουμαρασμου. i. de tabe Philosophum illũ tanti muneris ꝓmissorẽ: ut ridiculũ nugatoriũq; deridet: atq; subsanat: qui de hominibus non senescẽdis disciplinã ꝓfessus tamẽ ipse consenuerit, similis a Democrito promissa uanitas de corporibus hominum reuiuiscendis: qui non reuixit ipse.

Galenus

Vanitas Democriti.

Ergo homo cum bulla sit eoq; magis senex ĩmortalia ne speremus: cũ nihil sit mortalitate nostra mortalius: ne spiremus superbiã cum nihil sit nostra fragilitate fragilius. Singulos dies singulas uitas putemus: euntes cubitum dicamus uixi: & quem dederat cursum fortuna peregi: ille enim beatus degit. cui licet in diem dixisse uixi. quis quis dixit uixi quotidie ad lucrum surgit. Sit mens nostra haud quaq̃ de crastino sollicita: nam qui pendet ex crastino perdit hodiernum. Tu quãcũq; deus tibi fortunauerit horam Grata sume manu. nec dulcia differ in annum. Viue memor q̃ sis æui breuis. Deniq; simus memores illi9 oraculi famigerati quod inquit. γνωθι σαυτον cognosce teipsum. Quod q̃ late pateat q̃ multiformiter interpretetur anno proximo scite opinor copioseq; disserui. Itaq; cludamus prouerbialem hanc, homo bulla est, disputationem cum Plinio dicentes. Is demum profecto uitam æqua lance pensitabit: qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit. sed iam tem-

Vixi.

pestiuum est:ut exequamur reliqua propositi:& prouerbia prout cœpimus morali succulentaq; explanatione pensitemus. Vos ut cepistis attẽdite:succinctior enim breuiorq; in singulis deinceps ero:ut siqd nauseæ ex primi prolyxitate collegistis:id reliquorũ breuitate discutiam.

Paroimia Græcorum est γονυ κνημησ εγγιον. idest genu crure propius est:dicitur autem de his qui se ipsos magis q̃ amicos diligũt:cui cõsimile est illud apud nostros uetus uerbũ/omne sibi esse melius malle q̃ alteri:& illud/egomet sum proximus mihi:consimilis quoq; est illa prouerbialis plautina sententia/tunica pallio propior est.

Paroimia. genu crure ꝓpius.

Tunica propior pallio.

Narrãt greci quẽdam cum uideret fratrẽ/& fraternum hoc est fratris filium bello oppressos periclitari: protexisse ex duobus fratrem: dixisseq; hoc ꝓuerbiũ γονυ κνημησ εγγιον.i.genu crure est propinquius: tãq̃ frater potius iuuãdus fuerit/q̃ fratris filius:cuius proximitas & gradus est arctior. Docemur autẽ hoc adagio:ut in nobis sit caritas ordinata:sicuti ecclesiastica documenta præcipiunt : ne ordine præpostero posteriores prioribus anteponamus.in plurimis autem ut inquit scitissime Origenes in cantici omeliis charitas inordinata conspicitur. Qui quod in primo loco diligere debent/diligunt in secundo . Quod in secundo diligunt in primo : & quod oportet amare quarto amant tertio . & rursus tertium in quarto.

Fratern9

Origenes

Caritas inordinata.

& sic in plerisq; ordo est in amore præposterus: atq; confusus. Vnde fit, ut aliquando pallium tunica, & crus genu sit propius.

Ciuis externo anteponēd9

Exemplū

Alcamēis

Signifex.

Lex naturæ deposcit, ut secūdum nos diligamus parentes dein filios, mox domesticos nostros: ꝓpior est colligatio interiorq; societas cum ciuibus q̄ cum externis: hinc illud exemplum dignum memoratu. Alcamenes Atheniēsis & Agoracritus parius in scalpendo marmore significes clarissimi, Phidiæq; discipuli inter se ambo certauere in signo Veneris faciendo: uicitq; Alcamenes suffragiis Atheniēsiū: qui cōtra peregrinum ciui suo suffragati sunt ueluti concinentes: Tunica pallio propior est.

Nihil nobis chari9 q̄ nos.

Natura rerum parens induit nobis inoleuitq; in ipsis statim principiis quibus nati sumus: amorē nostri & charitatem ita prorsus: ut nihil quicq̄ esset charius pēsiusq; nobis q̄ nosmet ipsi: ut quisq; in se ipso suisq; rebus prouerbium comprobet. γονυ κνημης εγγιον genu crure proximius.

Philautia

Interdum tamē usu uenit, ut nimio nostri amore: & ut Græci dicūt philautia peccemus: quæ ueluti occæcatos reddit: & a recta semita transuersos trudit, ut uitia nostra excusare malimus q̄ excutere: ut dum illud pertinaciter asserimus Tunica pallio propior est: nec tunicæ nec pallii ueram rationem habeamus.

Ex hac nimirū philautia fit, ut unusqsq; se primū eius artis, quam profitetur artificē iactitet: ut sese in-

ter summi subsellii uiros ostentet: in secũdis tertiisq; consistere erubescens. hoc agitedum exemplis illustribus nec inuulgatis ostendatur.

Xerses ille potentissimus Persarũ rex: qui ut oẽs nouere, maria inambulabat, Terras nauigabat, cuius copiis militaribus flumina nõ suffecere: cuius classibus angusta fuerunt maria: qui multitudine sagittarum cœlum obumbrabat: indicto bello terribiliter græcos inuasit. Sed sicut introitus in græciam fuit formidandus. Ita exitus erubescendus. siquidem nauali apud salaminam prælio profligatus fugitiuo similis e græcia turpiter aufugit. Exẽplũ notabile Xerxes.

Græci post partam inclytam uictoriã: & prædam hostilẽ dispartitã ad isthmũ nauigauere: daturi præcipuum præmiũ græcorꝝ meritissimo: qui in hoc bello præclarissimo rem gessisset. Itaq; iussi duces sunt suã quisq; sentẽtiã scriptã deferre in aram Neptuni: quẽ nam ex omnibus primũ, & quẽ secũdum iudicarent. Ecce tibi philautia. ecce tunica pallio ꝓpior. Quisq; se primũ scripsit: se se illum qui præstãtissimus oĩum extitisset existimans. Secũdas uero partes ferme oẽs dedere Themistocli, ex quo is primus recte iudicatus est: qui cæterorum iudicio secundus habebatur. Quis primus. Quis secundus. Quisq; se primũ scribit. Themistocles secũdus iudicatur.

Cõsimilis philautia: & nimius sui amor apparuit in illis quoq; laudatissimis artificibus, qui uenientes in certamen, fecerunt ex ære Amazonas, quæ cum in tẽplo Ephesiæ Dianę dicarentꝰ placuit eligi ꝓbatissi-

mam ipsoꝝ artificũ q præsentes erant iudicio: Quisq;
Amazon Polycleti cũctis anteposita.
suam primã iudicauit/cum omnes secũdã a sua Amazonem Polycleti iudicassent. Itaq; illa cũctis prælata est. & prima merito habita: quæ omnium iudicio secundas obtinebat. Iccirco illi castigatione censoria digni uidentur: qui se ipsos maxime amant: qui græco
Philauti.
uocabulo φιλαυτοι idest sui amatores appellantur. Sit equidem in beneficiis dandis tunica pallio propior sit & genu crure proximius/ut scilicet ĩ amicum magis q̃ ignotum benefici simus: ut domesticum/ut necessarium/ut familiarem extrariis anteponamus: ut nostris prius q̃ alienis opitulemur: hæc est ordinata charitas: hic ordo diligendi. Sed sæpe multa interueniũt propter quæ magis peregrinus q̃ ciuis/extrarius q̃ domesticus sit fouendus: subleuandusq; : Quod nisi feceris male audies infamiaq; pulsaberis : Apud
Hospites cognatis antepone bantur.
maiores hoc obseruatum ẽ ut in opera dãda officioq; faciundo hospites cognatis affinibusq; anteponerentur/essentq; potiores.

Peregrini electi in senatum.
Cor. balbus maior.
Et sane Romani quoꝝ exẽplis latina micat historia/tãtopere alienigenas fouerũt/ut peregrini Romæ regnauerint. ut Claudia gens ex Sabinis in Patricios cooptata sit/ut Portii tusculo. corũcani camerio in senatum asciti sint ut Cor. Balbus maior/homo externus & in extremo oceano genitus. hoc est Gaditanus ad fastigium cõsulatus aspirauerit. deniq; ut iuri dicũ magistratũ romæ eẽ uoluerit/qui ius diceret pe-

culiariter pegrinis.uñ & pegrinus ꝑtor nũcupatus. Itaq; decet uirum prudentem ſolerter cuncta perpendere & prouerbii meminiſſe. Quatenus res/ratioq; permiſerit. Alioqui ſi dixeris/tunica pallio propior eſt/ita retaxari poteris. Nec pallium/nec tunica quid ſit/ſatis probe noſti.

Pretor peregrinus.

Ariſtoteles in.ix. Ethicorum meminit huiſce prouerbii græci. γονυ κνημης εγγιον. memorat & illa ισοτης φιλοτης. i. æqualitas amicitia/& μια ψυχη anima una. & φιλων παντα κοινα amicorum oĩa communia/oſtendens hæc uniuerſa competere ad eũ qui maxime ſibi eſt amicus/& ꝙ ſe ipſum maxime amare oportet. Quod totum diſcerniculo Philoſophico diiudicat/& philiſophica grauitate perpendit: hoc modo. Bonum inquit uirum oportet. φιλαυτον ειναι. i. ſui eſſe amatorem. Nam & ſibi ipſe & cæteris proderit agendo honeſta. prauum autem non oportet: nanq; & ſibi nocebit/& propinquis: affectus prauos ſectando. Demus ergo operam ut boni ſimus. ut & nobis & cæteris prodeſſe poſſimus: ut φιλαυτοι ideſt noſtrimet amatores cũ laude dicamur. Deniq; ut poſſimus decenter dicere & conducenter: γονυ κνημης εγγιον genu crure propinquius/& Tunica pallio propior eſt.

Aequalitas amicitia.

Amicorũ oĩa cõia.

Paroimia apud Græcos inclyta eſt. νομος και χωρα ideſt lex & Regio: qua ſignificatur ꝙ non omnibus unus eſt uiuendi mos. non lex non cultus/

Prouerbium.

Lex & regio.

Sed singulas nationes propriis uti legibus/& singulis gentibus suos esse ritus peculiariaq; instituta. unde ius ciuile uocatur Iureconsultis ius proprium cuiusq; ciuitatis/quæ & iura municipalia dicuntur. uerum cum uarietas abstergeat aurium fastidium/sitq; ut camenæ græcę canunt/omnium iucundissima/hac utemur uarias capitulatim memorantes Priscarum nationum leges & ritus.

Ius municipale.

Gordiorũ populo℞ lex est/ut regẽ eligant eũ: qui sit ipsorũ pinguissimus habitissimusq;. Vbi strigosus & Macer de regno nõ cogitat. Syrracei Regẽ faciunt procerissimũ grandissimũq;. Vbi Pomilionibus & Pygmeis nulla aspirandi ad regiũ fastigiũ spes. Carthaginenses imperatorem eligũt nõ secũdũ nobilitatem sed secũdum uirtutẽ. Vbi stemmata imaginesq; fumosæ nil ꝓsunt nobili ignauo & inerti. Iidem pueros patricios ingenuosq; Saturno imolant. unde fit. ut apud illos malis celebs esse q̃ maritus/orbus q̃ pater: hanc legem terram: & inhumanę crudelitatis plenam signat Silius his uersibus:

Rex eligitur pĩguissimus.

Rex fit amplissimus Imperator ob uirtutẽ

Pueros saturno uictimant.

Mos fuit in populis quos condidit aduena Dido
Poscere cede deos ueniam/ac flagrantibus aris
Infandum dictu paruos imponere natos.

Persæ inter uina magnis de rebus cõsultant: quas firmiores putant q̃ quæ in sobrietate tractantur: Vbi Hydropotæ idest aquæ potores ut mali consiliatores exploduntur: Vbi consiliariis abstemiis: & inuiniis

Hydropotæ.

Inter uĩa cõsultatio

Inuinii.

nõ est locus. Item reges ut deos uenerant: ea adoratione quæ προσκυνησισ uocatur. Apud eosdẽ filius ante quinquẽniũ in cõspectũ patris non uenit more probatissimo. siquidem decedens inter educationem ætate illa infantili, nullum uel minimum affert patri mœrorẽ tristiciãq;. Consimilis quoq; gallorũ mos: qui suos liberos nisi cũ adoleuissent palã ad se adire non patiebantur: filiũq; in puerili ætate in publico in cõspectu patris assistere turpe ducebant. Apud eosdẽ pro uictimis homines immolebantur.

Proscynesis.

Filius añ quinquẽniũ a patre nõ uisitur.

Apud parthos plures uxores uni uiro maritantur. & cum commodius sit, ut una duobus nupta sit: q̃; ut uni duę nubant: illi per innumeras cõiuges uolutantur: instar gallinaceoꝝ salacissimi. Neq; salacitate nimia fatiscentes. Quibus herba illa theophrasti habẽda foret: cuius tactu auctor ille grauis tradidit septuagesimo concubitu durare libidinem.

Herba theophrasti ad coitum.

Apud eosdem lex erat, ut filias: sorores matres quoq; ipsas in matrimonium ducere liceret: & quæ apud nos infanda sunt coniugia, apud illos legitima habebantur: quod totũ ut barbaricum ac detestabile prorsusq; ferinum sic sugillat & execratur Lentulus apud Lucanum.

Lucanus in incestũ Parthoꝝ.

Num barbara uobis
Est ignota Venus: quæ ritu ceca ferarum
Polluit innumeris leges & federa tedæ
Coniugibus: thalamiq; patent secreta nephãdi

Inter mille nurrus: epulis uesana meroq;
Regia non ullis exceptos legibus horret
Concubitus. tot fœmineis complexibus unum
Non lassat nox tota marem: iacuere sorores
In fratrum thalamis sacrataq; pignora matris.

Magi ex cōcubitu matris & filii.

Magi quoq; qui Philosophi sunt Persarū ex ritu diræ superstitionis nascunt̄ ex infando matris filiiq; concubitu. Quod & Catullus ostendit illo uersu.

Nam magnus ex matre & gnato gignatur oportet:
Si uera est persarum impia relligio.

Apud eosdem fas nō est expuere in mare/lauare corpus in flumine/& meiere in amnicas aquas: naturā eam talibus usibus uiolari existimantes.

Trausi
Luctuosa puerperia.

Trausi: qui sunt Thraciæ populi habent luctuosa puerperia funera lætabūda. nāq; edito puero: propinqui eum circūsidentes cōploratione ꝓsequunt̄. recēsentes quascūq; necesse est illi: q uitam ingressus sit: perpeti humanas calamitates: eum uero qui fato functus decesserit per lusum leticiamq; sepeliunt referētes quot malis sit liberatus: tanq̄ mors eripiat homines a malis nō a bonis. Res hæc in ædibus Bentiuolorū in ambulacro uiridarii graphice depicta est Monochromateo genere picturæ: cui subscriptum legitur nostrum hoc monostichon.

Hi uitæ erumnas deflent.

Hi uitæ erumnas deflent: hi funera plaudunt.

Massagetæ.

Massagetæ in uia in propatulo/sine pudore concumbūt tanq̄ cynicoꝝ dogmata probent: & Cratetis

sectentur exemplum. qui in porticu in loco celebri coram luce clarissima cum uxore Hipparche concubuit: quos Zeno iniecto palliastro a circunstantis coronæ obtutu defendit protexitq;. Exeplũ Crateris.

Alani Creophagi sunt hoc carnibus est alunt᷑ pane non uescentes a dogmate Pythagorico deuii penitusq; abhorrentes. Alani creophagi.

Ichthiophagi solis piscibus uictitant/unde & nomen tanquam illorum sectam emulentur/quorũ uita pisculenta est/esu carnium interdicto. Icthiophagi.

Galactopotæ lacte nutriunt᷑/qđ & nomẽ ostẽdit. Galactopotæ.

Aegyptiorũ mos iste cõuiualis memorat᷑. ex ligno simulacrum mortui factum longitudine cubitali simillimum uero circunfert unus in cõuiuio/ostẽdẽsq; id singulis coepulonum ait/tu in hũc intuens. ede bibe lude talis post mortem futurus/ Quem ritum signat & Silius canens/ægyptia tellus Mos egyptiorum. Ede bibe

Corpora & a mẽsis exanguẽ haud separat umbram.

Iidẽ ægyptii sed & æthiopes: & Colchi circũcidũt genitalia: qđ nũc ꝑpe peculiariter iudei obseruant: q̃ octauo die cultro petrino ex mosaica lege pueros circũcidunt. Iidem quolibet die Saturni: hoc est singulis sabbatis feriati ociant᷑. Quod illudit Seneca ostẽdens septimã uitæ partem perdere iudeũ. cui ut inq̃t Satyrographus septima quæq; fuit lux Circũcisio. Sabbatũ dies saturni.

Ignaua: & partem uitæ non attigit ullam.

Germanorum uita oĩs antiquus in uenationibus consistebat. omnes instrumento uenatorio instructi Germanorũ uita ĩ uenatu.

feras uestigabant. ita duriciei corporis firmitudiniqꝫ studentes. Quod genus exercitationis, ut uirile maxime probat Plato libro. vii. de legibus.

Possem exempla hoc genus prope infinita congerere. sed occurrendum est sacietati: cum satis superqꝫ constet ex antedictis uerum esse prouerbium. quod ait. νομοσ και χωρα lex & natio: ex quo illd̄ quoqꝫ commonemur plus in hominibus pollere leges & ritus q̄ uim sideralem: qua mathematicis cuncta cófieri est persuasissimum. Nec enim ulla positura stellarum & radiatio esse potest: quæ omnes iudeos impellat ad circuncisionem octaua die faciendam: ubicũqꝫ nascantur: nec possibile est omnes eundem habere horoscopum eandemqꝫ genituram: sed ex præscripto legis hoc fieri certum est. Sic & Christiani tincti fiũt hoc est baptizati nõ ex sidere natalitio/sed ex dogmatis nostri instituto.

Plus lex pollet q̄ sidera

Tĩcti christiani ex lege.

Nec apud Parthos: ac Persas Magussei: sic enim appellantur incesta matrimonia ineuntes: habẽt oẽs in natiuitate Venerem in domo Saturni cum Saturno coniunctã: quæ radiatione Martis maleuola aspiciatur. nec Germani omnes habent Horoscopum in quarta parte Leonis/nec oriente canicula nascuntur: quibus sideribus horoscopantibus: ex sideralis scientiæ placitis uenatores producuntur.

Magussei qui.

Apud Getulos lex est a mulieribus agros coli/domos ædificari: omnia odoramenta unguẽtaqꝫ asper-

Lex getulorum.

nantibus:uestes quoq; infectu coloris preciosas fasti dientibus:econtrario uiri hisce omnibus oblectantur cum sint tamen bellicosissimi.nec tamen dicendũ est fœminas omnes Getulorũ in Capricorno aut Aquario male affectam Venerem habuisse:nec uiros oĩs in Ariete una cum Marte Venere constituta natos esse: Quod fortes simul & delicatos efficere uiros Chaldeorum siue Mathematicorum decreta conclamant.

Cætera de genere hoc adeo sunt multa loquacem delassare ualẽt Fabium.Sat nobis sit summatim ista libasse:nec in hæc diuertisse fuerit alienum propter innulgatam assertionẽ:qua traditum est/omnia quæ agunt homines/& minutissima quæq; fieri ui siderali fatiq; decreto.Nos potestati stellarum multa ĩmo maxima tribuimus:Non inficiamur terrena cœlestibus ancillari:esseq; ipsius fati necessitati obnoxios mortales:quod & mox paulo planius liquebit. Sed & libertatem arbitrii & legem & consuetudinem plurimum pollere in hominibus alacriter asserimus:id quod præter cæteros sentit Apollonius Tyaneus: qui ait apud Philostratũ homines naturæ legiq; seruire.Alioqui si homines nihil sua sponte/nihil arbitratu suo faciãt sed ducẽtibus stellis & aurigãbus:plane homines nõ λογικα ζωα idest rationalia aĩalia: sed ludicra quædam præstigiatorum & ridenda neruis mobilia esse uidebuntur.

Apollonius. Hoĩes seruire legi.

Ex hoc eodem prouerbio. quod est νομοσ και

Χωρα lex & natio/admonemur/pulchrum esse multas terras peragrare/multarum nationũ leges & mores inspicere. Pars sapientiæ non minima est nouisse gentes multiiugas & gentium ritus. Sic poetæ heroas illos singulari preditos sapientia fuisse declarant: qui peregrinatores extitissent multaq; loca erroribus diuturnis peragrassent. sic ille ingeniorum fons Homerus Vlyssem preconio uirtutis extollit: qui mores hominum multorum nouit & urbes. Ex hac laude censendus est Protonotarius meus Bentiuolus: qui suscepta hierosolymaria peregrinatione: uoluit presens oculis contemplari loca religiosissima: quæ auribus absens celebrari quotidie inaudiebat: qui cum plautino milite congruens dicente pluris oculatus testis unus q̃ auriti decem. Duce religione intrauit maria magnas terras obeuntia/& penitissimas iudeæ gentes accessit. Hierosolyma quem iudææ umbilicum tradunt introiuit: ubi tẽplũ illud Solomonis famigeratum: & cætera monumẽtis historicoꝝ loca celebrata ꝑspexit. Syon ascẽdit: quę arx uel specula interpretatur. Vbi sepulchrũ Domini sanctitudinis & uenerationis plenũ uenerabũdus salutauit: & sane sacram scripturã lucidius is intuebit̃: ut inquit diuus Hieronymus: qui iudæã oculis contemplatus est. Sicut græcorum historias magis intelligũt qui uiderint Athenas. Laudabile est fuisse hierosolymis: & si laudabilius est hierosolymis bene uixisse. Cõmonefacit nos

Peregrinatio laudabilis.

Protonotarius Bẽtiuolus petiit hierosololyma.

Pluris oculatus testis q̃ auritus.

Vmbilicus iudeę

Syon specula.

frugiferum hoc prouerbiũ νομοσ και χωρα ũt ex contemplatione uariarum nationum & morum: quæ laudabilia sunt & sancta ęmulabundi sectemur: quæ culpabilia & obscena factu uitabũdi repudiemus.

Paroimia græcorũ ē τρυγονοσ λαλιστεροσ turture loquacior: quæ de loquutuleis: & blacteronibus atq; in uerba prouectis hominibus dicitur: quoniam turtures non solum ore: sed etiam posterioribus mẽbris resonare ac obstrepere creduntur. Docemur hoc prouerbio salubriter & scite ne simus futiles: & imo dici loquutores ne os nostrum scateat uerbis lapsantibus/ne loquacitatis neuo deuenustemur: cui cõsimile est alterum illud. το δωδωναιον χαλκειον lebes dodoneus cuius meminit Menãder. Fuit enim dodone lebes æneus supra columnam in sublimi positus/puer autem & ipse ex ære febrefactus in altera cominus columna constitus flagellum æreum tenẽs flante uento lebetem æneum persępe circũactus percutiebat/& ita diu lebes ille resonabat. Vnde adagiũ hoc ortum est de garrulis & nimium diu tinniẽtibus. Quod ne de nobis merito dicatur/etiam atq; etiam cauendum est. Natura nos tacita quadam institutione formauit ad parciloquium quæ duas homini aures dedit/os unum: ut plura uidelicet audiret q̃ loqueretur. In multiloquio ut inquit Solomon in prouerbiis peccatũ nõ deerit. Contra sermoni parci. multis de causis salutare est: ut inquit prudẽtissime Plinius.

Prouerbium. Turture loquacior Lebes dodoneus.

Multi impẽdio loquaciores sepenumero uoces effu-
tiunt:quę mox per iugula reuertuntur:& sæpe lubri-
Lubricũ linguæ. cum linguæ trahitur ad pœnam:quãuis Iureconsulti
non trahendum esse præcipiãt ad legem Iuliã maie/
statis.ut inquit ille. Nescit uox missa reuerti.
Et simul emissum uolat irreuocabile uerbum.

Hinc laudatus Xenocrates ille Platonicus:qui cũ
Xenocratis respõsum. maledico quorũdam sermoni taciturnus interesset.
uno ex his quærente cur solus taceret/scitissime respõ
dit/quia dixisse me inquit aliquãdo pœnituit/tacuis-
se nunq̃. Græci dicũt ψυθιρον ανδρα εκβαλε σησ
οικιασ. idest hominem loquacem ex ędibus tuis ex-
Symbolæ pythagoræ. plodito.cui concinit symbolum illud Pythagorę/hi-
rundinem in domo non suscipiendam/quod signifi-
cat garrulos & uerbosos homines sub eodẽ tecto non
Hirundo eliminanda. habẽdos.hic est ille Pythagoras primus philosophiæ
nuncupator qui loquacitatem improbans discipulos
elinguabat nihil eos prius docens q̃ tacere. Vbi autẽ
Silẽtium pythagoreorum. silentio eruditi & εχεμυθιαν idest taciturnitatẽ be-
ne didicerant/tunc uerba facere & quę opinarent̃ ex-
promere potestas erat:sed hoc erat primum sapiẽtiæ
redimentũ meditari condiscere/loquitari dediscere.
nec omnes pari tempore elingues:sed alius plus alius
minus tacebat:loquaciores in quinquẽniũ uelut exi-
lio uocis puniebantur: bonum est auditores optimi
nõ nũq̃ pythagorissare & εχεμυθιαν pythagoricã
perdiscere:idq; facere:quod Melissiũ Mecęnatẽ fa-

ctitasse accipimus: qui silẽtium triẽnio sibi impauit. Silẽtium
In sacris Priscorũ Ethnicorũ: hoc est gentiliũ silen Mecœna
tium tanq̃ salutare præcipit' in quibus notissimũ est tis.
illud uerbũ. Fauete linguis, quo silentiũ imperat' ut Fauete li
rite peragi possit sacrum nulla uoce mala obstrepẽte. guis.
alterũ est sacrificale uerbũ minus uulgo notum in eã
dem sentẽtiã, pascito linguã hoc est coerceto, contine Pascito
to taceto. Nãq; ut scitissime refert Hieronymus & in linguam.
Decretis canonicis. Dist. v. de consecratione repetitũ
est, uerborum multitudine non flectit' deus, qui non
tam uerbis q̃ corde est adorandus. hinc in cerimonia
Romanorũ diua Angerona digito ad os admoto silẽ
tium denũtiabat. huc quoq; pertinet Arpocrates ægy Angero
ptyacæ religionis deus: qui figurabat' ore obsignato na.
uocẽ premens digitoq; silentiũ suadẽs. Cũ igit' silẽ Arpocra
tium salutare sit garrulitas stulta & detrimentosa, ca tes.
ueamus ne de nobis prouerbia duo merito dicantur:
τρυγομοσ λαλησ τεροσ. i. turture loquacior & Δω
Δωμαιομ χαλκειομ. Dodoneus lebes. Ne similes
simus mulierculis: quæ lingulacæ sunt & largiloquę:
de quibus dictũ est. nullã inuentã esse mutã in omni
sæculo: & cũ nihil æque fœminas ornet ac silentium Lingula
qđ græce dicit' σιγη κοσμομ φερει ταισ γυμαιξι. cæ fœmi
Fœminæ nostri sæculi hæc ornamenta non norunt: næ.
hunc repudiãt. & schola Pythagoræ obturata gymna Gymna
sium loquacitatis aperuerunt. ubi sine doctore doci siũ loqua
les: immo ubi omnes magistræ sunt: tam ueteranæ q̃ citatis.

tyrunculæ. Vbi tot pariter pelues & tintinabula dicas pulsari. Etenim ut inquit uerissime Plautus suppellex muliebris est clamor.

Nos uero decet meminisse: queadmodũ: natura uallũ dentiũ opposuit petulẽtiæ uerborũ cohercẽdæ. Quod Homerus appellat. ερκοσ οδοντων. ut ita uerba: quæ uolantia poetæ appellant detractis pinnis intra sepimentum hoc cohiberentur. bene enim existimatum est orationem non in ore nasci debere: sed in pectore. linguamq; quibusdã quasi uinclis suffrenandam. Nam ut inquit Hesiodus.

Vallũ dẽtium.

Hesiod9

γλωσσησ τοι θησαυροσ εν ανθρωποισιν αριστοσ idest optimus est homini linguæ Thesaurus.

Ennius.

Ennius in hoĩe graphico absolutoq; laudat imprimis linguæ parsimoniam. illo uersu. Secunda loquens in tpe cõmodus & uerborũ uir paucorũ. Oratio Flacco datum est uaticinium: Garrulus hũc quãdo consumet cũq;: loquaces: si sapiat: uiuet. Nos ergo ne garrulorũ garrulitate conficiamur uitemus loquaces: & ipsi procul simus a Tersita homerico: quẽ αμετροεπη. i. sine fine uerba fundentem: Maximus poetarum esse scribit. Tacẽdum semper est ut olim dixit Maro noster nisi cum aut taciturnitas sit obfutura. aut Oratio profutura. Græci canunt. κρειττον σιωπαν η λαλειν α μη πρεπει. & ουδεν σιωπησ εστι χρησιμωτερον. idest melius ẽ tacere q̃ loqui indecora: nihil silentio est utilius.

Tersites homericus.

Ego adeo prouerbiũ hoc cauẽdũ cẽſeo:turture loquacior/ut ſuadeã potius illud alterũ τεττιξ ακαμθιμοσ.i.cicada acanthina:& illud βατραχοσ σεριφιοσ ideſt rana ſeriphia:quod de mutis dicitur:& taciturnis.ſiquidẽ mutas eſſe ferũt minimeqꝫ canoras acãthinas cicadas:& itẽ ranas in Seripho inſula obmuteſcẽtes progigni: Malim equidẽ dici ut ẽ in alio græcoꝶ prouerbio.κωφοτεροσ κιχλησ ideſt taciturnior turdo:q̃ turture loquacior.ſed cũ uirtus ſit quędam:ut Græci dicunt μετριοτισ.ideſt mediocritas nolim tamen ita ſeruare ſilentiũ:ut ſilẽtio peream.id quod amyclis ferunt contigiſſe.Vnde ſcite Lucilius. Mihi neceſſe eſt loqui.nam ſcio amyclas tacendo periiſſe.Scitũ quoqꝫ ẽ illud. Caput ſine lingua pedaria ſententia eſt:& ut inquit Flaccus.Cũ uitant ſtulti uitia in contraria currũt.Ego in me cupio probari illud Oratianũ.Dii bene fecerunt inopis me.quodqꝫ puſilli finxerunt animi raro & perpauca loquẽtis. Lingua quæ animi interpres eſt:ut ait Lucretius animi ſenſa expromat nõ ineptias.Occurrat hoc in loco fortaſſis auditor Catus & ſolers inquiens.quid tu magiſter/qui tantopere probas laconiſmon.& laudas linguæ parſimoniam tam linguax es & largiloquus.cur quod in aliis carpis.id in te inſigniter oſtentas?

Audi auditor bone.loquacitatem futilem & inſcitam taxamus:multiloquium carpimus:in quo nulla ſubiecta ſententia eſt:nec ſcientia. Sed ſi orator ex

τρύγονοσ λαληϑεροσ

Cicada acãthina.

Rana ſeriphia.

Taciturnior turdo.

Amyclæ ſilẽtio periere.

promptuario litterario erudita depromit idq; lõga fa
cit oratione:non tam loquax q̃ facũdus est habẽdus.
Loquẽtia nec illa tã loquẽtia existimãda q̃ eloquẽtia. Cicerõis
eloquẽtia oratio ut ꝓximo utar argumẽto ea dicit̃ esse optima:
quę ẽ longissima:qd ita? Quia eloquẽtissimus. erudi
tissimus elegãtissimus ẽ:hęc aũt fandi copia:& dapsi
lis dicẽdi ubertas cũ in cæteris Tullianis uolumibus
elucet/tũ in orationibus ẽ eminentissima: de quibus
dicere possumus id quod de Platonis oratione Pha-
Phauori- uorinus dicere solebat: si ex Ciceronis orationibus
nus đ ora uerbum aliquod demas mutesue:atq; id cõmodissi-
tione pla me facias de elegãtia tamẽ detraxeris. Nõ sunt longa
tonis. quibus nihil est quod demere possis:& sicut arbores
nihil perinde ac proceritas atq; altitudo commendat.
ita Ciceronianas orationes nihil magis q̃ copia atq;
ubertas exornat:quarũ uirtutes multiiugæ sigillatim
quotidianis lectionibus explicabunt̃:& sole clarius
apparebit:ꝙ prouerbium. τρυγονοσ λαληστεροσ
Turture loquacior. non cadit in Ciceronem:nec in al
terum quẽpiam/qui fluento eruditæ ac lepidæ oratio
nis inundet. sed in eos:qui cum loqui nesciant tacere
non possunt qui futili garrulitate diffluentes ea lo-
quitant̃:atq; deblacterant/in quibus nec pes nec ca-
put appareat. De qbus dici potest tertiũ quoq; illud
frequens apud Græcos adagium. γραων ὑθλοσ. i.
Vetularũ anicularꝝ deliramenta & nugæ. Quod uitium procul
nugæ. abfore dictis nostris scriptisq; promittimus. Quod

ũt impręsentia re magis q̃ uerbo præstem/compẽdio siora percurram:& quãtum ad hoc prouerbium per/tinet uerbum non amplius addam.

Prouerbium est platonicum. αναγκη ουδε θεοι μαχονται. idest aduersus necessitatẽ nec dii quidẽ pugnãt:quo significatur necessitati nihil resistere:ac reluctari posse: Apud Liuium ait. L. Lentulus pareatur necessitati:quã ne dii quidem superãt: Apud eũdem inquit Messius Volscus:necessitate:quę ultimũ ac maximum telũ est superiores estis. Scite & elegantẽr a Palladio dictum est. Necessitas feriis caret. Dixit Dionysius necessitati etiam dei cedunt: Iosippus in bello inquit nihil est necessitate pugnacius.

Necessitati cedunt dii.
Liuius.
Palladi9.
Dionysi9
Iosippus.

In Decretis Canonicis. D. prima de cõsecratione. Necessitas legem non habet. A Valerio Maximo/ Necessitatis leges amarissimæ:& imperia truculẽtissima optimo Epitheto nuncupãtur. Plato & Plotinus Platonicus doctissime scripserunt parcas αναγκησ idest necessitatis filias esse:quæ una cum matre fusum torqueãt:& in cuiusq; generatione conuoluant. hinc Platonicus alter non minus nobilis Apuleius noster Deum inquit ultrix necessitas semper & ubiq; comitatur. Ille quoq; ter maximus/ ut nomine ipso apparet: Trimegistus docet quemadmodum ειμαρμενη idest fatum & necessitas ambę sibi inuicem indiuiduo cõnexæ sunt glutino:quarum prior. ειμαρμενη rerum omnium parit initia. Necessitas uero

Parcæ filiæ necessitatis.
Apuleius
Trimegistus.

cogit ad effectum.

Philosophandũ paucis.

Verum cum philosophandũ sit iuxta Neoptolemum Ennianũ paucis. Iã a sublimioribus ad humiliora: a Philosophicis ad historica transiliamus. quæ oppido iucundiora sunt. Et cum multa sint ueterum memoriarũ documẽta q̃bus manifestissime demonstrat̃ necessitatẽ eẽ ineluctabilẽ ĩuincibileq́ʒ: erimus in præsentia cõtẽti hoc uno exẽplo: quod præ manibus est: quod ab re: quam molior haud quaq̃ ẽst alienum: & αμαγκη de qua loquor accommodatissimũ.

Historia recondita memorabilis.

Couiuiũ Attagini.

Attaginus Thebanus cõuiuio magnifice lauteqʒ apparato Mardoniũ ducẽ Persaʒ, & cũ eo honoratissimos Persas numero quinquaginta, totidẽqʒ Thebanos inuitauit. eosqʒ in mensa alternos Persam & Thebanũ discumbere iussit. Aderat & huic conuiuio Thersander Orchomenius claritudine nataliũ insignis: secundum cœnam cũ libero patri parentarent: & poculis ĩdulgerẽt. Persa ille, qui iuxta Thersandrũ recumbebat. hominẽ ut fit in couiuali hilaritate interrogat cuiatis esset. Ille respondet, se Orchomeniũ esse. Tum Persa quoniam inquit tu mihi mẽsę consors & compransor es effectus: uolo tibi sententiæ meæ relinquere monumentum: ut ipse quoqʒ præscius huius rei queas tibi consulere. cernis hos Persas cum Mardonio acceptos in conuiuio opipare ac magnificenter? Et copias quæ in castris nostris relictæ sunt: horũ omnium paruo post, tempore paucissimos cernes su-

perstites:& inter loquendũ lachrymas ubertim effudit. Tũc Thersander ea oratione attonitus ad persam inquit non ne Mardonio hæc expedit dicere & his Persis: qui secundum eum sunt in existimatione? ille autem subiecit uerbum dignũ memoratu. O hospes inquit: quicquid ex deo fieri oportet id homini ineuitabile est. Nam ne credibilia quidem dicentibus credere quisquã uult: hoc permulti persarũ scimus & tamen Mardonium sequimur illigati necessitate. hæc Persa Thesandro Orchomenio denarrauit ueridicus prorsus uates. Siquidẽ mox paulo apud plateas prælio iusto uicti & magna occidione occisi euidẽter ostẽderunt necessitatẽ esse infugibilem: & illud esse uerissimum: quod uelut ex oraculo cecinit Cleantes. Ducunt uolentem fata nolentem trahunt.

Scitũ psæ

Mardoniũ sequimur necessitate. Infugibilis necessitas.

Ex hac necessitatis lege. quæ impotentissima est factum est ut ego nõ Apuleiũ prout uolebã destinaueramq;: sed. M. Tulliũ de quo nihil penitus cogitarã cogar publice profiteri. cur hoc? dicã si potero. Dederam cõmẽtarios meos Apuleianos Benedicto bibliopolæ primi nominis eidemq; Chalcographo: hoc est impressori elegantissimo iam pridẽ imprimendos: ut opus absolutũ: hoc maxime tẽpore, quo studiorũ culturam auspicamur in publicũ exiret ac promulgeret. idq; se facturum impressor ipse recœperat. iãq; res bene succedebat. cum ecce penuria chartæ quis crederet? opus hæsit inchoatum: & enim proxima æstate,

Benedictus Bibliopola & impressor.

quam torrētissimā perpessi sumus siccitate tāta laboratū est/ut chartarii officinatores chartas glutino percurrere & cōsequēter peragere nequiuerint. Itaq; hęc ciuitas: quæ alioqui chartā finitimis populis affatim solet subministrare īopiā chartæ sensit. cuius usu cōstat īmortalitas hominū. Nec hoc cuipiā mirų uideat cū Tiberio principe sterilitatē chartæ romana quoq; ciuitas senserit: factūq; sit rei tam necessariæ inopia: ut e Senatu darent arbitri chartæ dispensandę. alias in tumultu uita erat. Ergo igitur cum Apuleius a carceribus ad metas impressorias progredi nequiuerit ex animi nostri sentētia/feci iuxta uetus uerbū illud ut quimus aiunt/quando ut uolumus non licet/& iuxta illud alterum. Si non potest fieri quod uis/id uelis quod possis. Dedi manus αμαγρη idest necessitati/cui uelis nolis parendū est/quā ne deus quidem superat. Verū memor ueteris prouerbii/quod ait gladiatorem in arena capere cōsiliū/nec illius sententiæ oblitus/qua aiūt consilium sub manu nasci debere/e uestigio me ipsum consului nescio an bonū consiliariū/consilioq; domestico usus statim censui nihil fieri posse cōgruentius/nihilq; auditoribus utilius/q̄ ut maximo Poetarū/maximus oratorū copularetur. Itaq; Lucio Apuleio/quem necessitas uetat. M. Tullium subdidi succedaneū: quod sane bono consilio factum uideri potest. ut scilicet duo columina doctrinarum alter Poetarum inclytissimus: alter oratorum

Sterilitate chartæ laboratū

Vt qmus

Consiliū sub māu.

Columīa doctrina rum.

Deus.ambo extra omnem ingenii aleam positi iunctim irent.Iunctimq; enarrarentur:& me hercules in utroq; omnes fandi uirtutes elucescunt:de quorũ laudibus:melius est ad præsens tacere q̃ pauca dicere:cũ ad laudandum pro merito Virgilium & Tullium. Virgilio & Tullio laudatoribus opus sit.præterea in libro Orationum mearum extant utriusq; scriptoris luculenta præconia.

Cæterum ne Parthis mendacior ut dicitur inueniar:neue dicar ut est in ueteri græcorum prouerbio κρητίζειν hoc est Cretas mendaces imitari:tantisper orationes Ciceronis enodabimus/Donec impressor Apuleanis interpretamentis extremam manum imposuerit. Imponetur autem continuo post solemnia domini natalicia Christianorumq; saturnalia:tũc fidem exoluam/tunc nomen expungam:& quod iam diu promisi re ipsa præstabo:erit autem hæc perastinatio scholasticis oppido q̃ conducibilis. Nanq; interea aliquot Ciceronis orationes explicabunt a nobis:ea diligentia:eaq; omnifaria eruditione:ut ianua laxissime reserata reliquis deinceps orationibus omnibus uideri possit:ut q uel paucissimas audierit.cæteras sine interprete citraq; doctorem adire ipse & per se intelligere queat/haud sane difficulter.Anno autẽ a salute domini Millesimo quingentesimo:quem Iubileum nominitant.perinde ac auspicatissimo & memorãdo anno Apuleiũ fauste ac feliciter initiabimus

Parthis mẽdacior κρητίζειν

Et quoniam iubilei facta est mentio: non fuerit ab re pauca quædam ad iubileum pertinentia: hoc potissimum loco explicare. Vos ut cœpistis quæso libētib9 animis & auribus auscultate.

De iubileo scitu dignu.

Iubileus quid.

Iubileus res est & dictio iudæorū: apud quos q̄nquagesimus quilibet annus erat sacrosanctus. Nam ut in leuitico scriptum legimus. Deus Mosi qui cum familiariter loquebatur præcepit ut annū q̄nquagesimum sanctificaret: eoq; remissio daretur cunctis iudææ habitatoribus. Itaq; omnis uenditio redibat ad dominum omnis possessio ad pristinum possessorem. creditores a debito relaxabantur. serui libertate donabantur: & ob iubilei sanctificationem agri erant feriati: ex hoc inditum est iubileo nomē. Quod lingua hebraica: ut docet Iosephus ī libris antiquitatum. significat libertatem. Quidā inter quos est Nicolaus de Lira tradunt hebraico uocabulo buccinam Iobel nuncupari. Vnde iubilei nomē inclinatum sit: propterea q̄ buccino tubæ & clangore: mense septimo iubileus denunciabatur. Petronius arbiter iubileum annum remissiuum significare auctor est. Item eo pētateuchi libro: qui inscribitur numeri. Iubileus interpretatur annus remissionis. Sicut ergo apud iudæos iubileo remissio dabatur rerum corporalium. sic nunc apud Christianos Indulgetur remissio uel ut utar uocabulo Cypriani. Remissa peccatorū atq; noxarum. legitimus autem iubileus est quinquage-

Remissa noxarū.

ſimo quoq; anno: qua in re ſubit admirari iudaicam inſtitutionem: quæ ex contemplatu numeri ſeptenarii: qui numerus eſt perfectiſſimus: iubileum obſeruandum pręcepiſſe uideri poteſt. Septem enim annorum hebdomades. hoc eſt anni ſepties ſeptẽni conficiunt climactera uitæ humanæ periculoſum: ut merito poſt numerum potentiſſimum eundẽq; in hominibus efficacem: De quo in libello ſeptem ſapientum copioſe diſerui: ſubſequatur annus iubileus plenus bonorum/ & beatitatis: quem cuncti mortales fauſtũ fortunatumq; ac felicem ominantur & optãt: quo cupimus animis corporibuſq; defecatis mundi puriq; & perinde fœlices reliquum æuum poſſe traducere.

Sicut ergo Priſci: quorum inſtitutionibus: uita noſtra formatur: kalendis Ianuarii principio anni auſpicabantur ſuas quiſq; artes: & litibus ſuperſedebant & dulcia guſtabant: ut fœlici auſpicio totus annus iret dulcis & fortunatus: ita nos anno iubilei: hoc eſt anno libertatis/anno remiſſionis/anno ſanctificationis/anno optatiſſimo/ad quem mortalium uota ſuſpirant auſpicabimur una cum noſtris commentariis Aſinum Apuleianum/uere aureum/uere bracteatum. ut aureo fœliciq; auſpicat uuita noſtra fœliciter & fortunate progrediat̃/ut poſſim deinceps commentando. legendo. ſcribendo prodeſſe nepotibus/poſteritatiq; conſulere/& ut nos ingenii monumentis uixiſſe teſtemur.

Kal. ianuarii auſpicabantur artes.

Epilogus.

Habetis Viri clarissimi sententias populares: non populari opinor trutina examinatas a nobis. sed morali potius & litterata statera perpensas. habetis prouerbia quorum usurpatio minime ludicra uideri debet. cum his scateant uolumina Philosophorum: cũ his non abstineant sanctarum legum conditores. Deniq; cũ scriptores omne genus prouerbiis perinde ac cõdimentis libros suos refarciant: quorum hodierna explicatio & si iam quadã tenus lectionibus nostris accommodata est. nunc maxime adglutinetur & coherenter adherescat.

Prouerbia in libris philosophorũ.

Vulgares sententiæ sunt prouerbia. Vulgares scriptores sunt Virgilius & Cicero. Quid enim magis in ore uulgi est. quid usu populari magis detritum. Docti indoctiq; urbani & rustici opifices omnes pueri mulierculæ Virgilium Ciceronemq; nouere: nihil uulgare magis: uterq; quotidie excutitur quotidie comprobatur: & cum ex illo prouerbiali uerbo/quot capita tot sentẽtiæ/fiat/ut scriptor qui uni placet/alteri displiceat. quod unus & alter probant/plusculi improbent: in Virgilio Ciceroneq; probando conspirant omnes tam amusoteri q̃ litterati. Nec tam pedibus q̃ animis uadunt in eãdem sententiam laudationis. Iamq; utriq; sibi hoc laudis prope peculiariter uẽdicauerunt: ut appellatione Oratoris. M. Tullius.

Vulgares Virgilius & M. Tullius.

Quot capita/ tot sentẽtiæ.

Orator Tullius.

Appellatione Poetæ Virgilius significentur: quorum duorũ uirtus non indiga ullius præconii amplius ẽ. Tanta claritas superfluit. Prouerbiorũ doctrina seria est & frugifera ut docuimus & medulla succosior. Maronis: & M. Tullii doctrina q̃ seria q̃ frugifera sit & medulla succosa: qui nescit nihil prorsus scit: qui ignorat: nihil non ignorat: qui duo scriptores: quanto magis leguntur. tanto magis legendi sunt: quorum lectio pueris necessaria: iuuenibus utilis: senibus periucunda. denicꝫ illi se profecisse sciant. quibus Cicero & Virgilius ualde placuerint: q haud dubie ostendũt uerum esse prouerbium illud. πολλοι μαθηται κριττομεσ διδασκαλωμ. Multi discipuli meliores præceptoribus. Nã ꝙ Maro: & Cicero longe doctiores Doctoribus suis fuerint. nemo unq̃ homo dubitauit: cum doctrina illorum: & nomina in uulgus ignota sint. aut per discipulos cognita: Grammatici tradunt Sironem Epicureum fuisse Virgilii Præceptorem. non ne hic inglorius ignobilisꝗ ẽ cũ discipulus sit gloriosissim9: inclytissimusꝗ: M. Tullius perinde ac gratus discipulus hãc gratiam suis magistris rependit: ꝙ eos laudabiliter celebrat: & honorifica nuncupatione percenset. In tantum dissimilis istis: qui præceptores suos: non solum parentis loco non habent: ut præcipitur: sed eos clãculo in angulis uellicant conuiciisꝗ proscindunt ac obtrectant.

Poeta uir gilius.

Prouerbium. πολλοι μαθηται.

Conrra maleuolos discipulos.

Ita gloriam indipisci sperantes/si doctoribus derogauerint. Veræ prorsus laudis expertes. nam qui obtrectatione præceptoris famam aucupatur infamiam inuenit/& in omni proborum cœtu exibilatur/exploditur ut improbus/formidatur ut uipera fitq; odium publicum/non secus quã qui parentibus maledixerit.

Magister animorũ parens.

Etenim Præceptor animorum parens ac formator est: quem nisi omni uerborum honore prosequamur nisi ubiq; locorum/ubiq; hominum honorifica mentione dilaudemus. Impii nefarii scelerati meremur nuncupari. Quanto magis ingenue & sancte & officiose agit. M. Tullius noster/ qui nominatim magistros suos celebrat/uidelicet in arte oratoria Menippum stratonicensem/tota Asia illis temporibus disertissimum/& Dionysium magnetẽ/Xenoclem adramytenum. Cumprimis uero memorat Apollonium Molonem Rhodium clarissimum tunc dicendi magistrum: in dialectica Diodorum Stoicum. In philosophia Philonem & Antiochũ/quos omnis fama obscura recondidisset: & uetustas oblitterasset: nisi discipuli gratissimi monumenta illorum nomina perire non sinerent. Qui fuit tanto maior doctoribus/quanto maius est dare lumen q̃ accipere: & sane fuit necessarium/ut discipuli meliores magistris existerẽt: alioquin ĩgenuæ disciplinæ omnes iam decoxissent. Iam ad nihilum artes fere omnes rediissent: quas cerni-

Præceptores. Mar. Tullii.

mus ad ſummum faſtigium perueniſſe: dum profi-
cientibus ingeniis prouerbiū hoc quotidie cōprobat.
πολλοι μαθηται κριττομεσ διδασκαλωμ.
multi diſcipuli meliores præceptoribus. Ego quan-
tum ad me attinet connixus ſum pro uiribus dies no
ctes incudem hanc litterariam tundendo/ne præce-
ptore meo Franciſco Puteolano homine ut tunc tem
pora ferebant/eloquētiſſimo eruditiſſimoqꝫ deterior/
neue minor exiſterem. An id aſſecutus ſim aliorum
ſit iudicium: in hoc haud dubie laudandus: ꝙ auſus
ſum ꝙ uolui ꝙ ualui decertare cum illo/ea uidelicet
contentione: quæ honeſtiſſima eſt. In qua uincere &
uinci peræque pulchrum atqꝫ magnificum eſt. Nam
ut inquit ille in magnis & uoluiſſe ſat eſt. Ad hoc ut
pulcherrimum certamen uos omnis prouoco: ut ita
mecum decertetis: ſicut ego feci cum magiſtro meo
Franciſco Puteolano/quem honoris & amoris cau-
ſa nomino: quem omnimodis laudibus celebro: qui
litteras litteratas/ſenio pene ītermortuas & ſitu ſqua-
lentes ad lucem nitoremqꝫ cumprimis reuocauit: cui
acceptum refero quicquid eſt in me doctrinarum:
eam illi mercedem liberaliter rependens: quā Man-
draytus Thaleti pulcherrimam perſoluit: & ſane ex
ludo præceptoris mei tanq̄ ex equo Troiano innu-
meri bene litterati exiliere: qui ad ſerias mox doctri-
nas & queſtuoſiora ſtudia ſeſe laudabiliter cōtulerūt.

preceptor meus frā ciſcus pu teolanus.

Laus frā ciſci Pu teolani.

Laus Mini Roſcii.

Ego uero ſectam doctoris: nec pœnitet: fauorabiliter ſectatus ſum: & una mecū Decus meum Minus Roſcius: quo mihi homo nemo amicior eſt: quem nobilium eruditiſſimum. Eruditornm nobiliſſimum appellare merito conſueui: qui in hac politiori litteratura tantum profecit, tamq; eſt emunctus & terſus: ut meum eſſe condiſcipulum Symmiſten conſectaneū poſſis agnoſcere: Cæterum ut domum repedemus. cupio & opto a uobis in hac pugna litteraria ſuperari: in qua diſcipuli uictoria ad gloriam redundat magiſtri ſuperati. Etenim laus eſt Præceptoris diſcipuli profectus. Ita mecum contendite: ut Virgilius, & M. Tullius cum ſuis præceptoribus contenderunt: quos pulcherrimo in certamine uictos plauſibiliter præterierunt. Planiſſime oſtendētes ueriſſimum eſſe hoc prouerbium. πολλοι μαθητοι κριττονεσ διδασκαλων. Multi diſcipuli præceptoribus meliores.

Pulcherrima poſſeſſio doctrina.

Pulcherrima poſſeſſio homini doctrina eſt: ut muſæ Græcorum teſtantur, canentes καλλιστον εστιν κτημα παιδια βροτοισ. compotes uos huiuſce tam præcioſæ poſſeſſionis facient. M. Cicero: & Virgilius Eloquentia in hereditate mortalibus relicta.

Similes prato, tullius & maro.

Quorum uolumina ſunt prato ſimillima. Nam ſicuti in eodem prato bos herbam quærit: canis leporem Ciconia lacertam, Villica fungos, Virguncula flores. Ita Grammaticus Poeta Orator: Philoſophaſter

ſuis quiſq; ſtudiis aptiſſima colligent ex Ciceronis
Maroniſq; penoribus. Quorum pabulum eſt citra
faſtidium: eoq; ingenia maxime pucrilia ac Iuueni- Saginādi
lia ſunt ſaginā da: & cum alios dulcia, alios ſalſa, alios pabulo
auſtera, alios ſubamara delectent: Ciceroniana fercu Tul. &
la & Maroniana mire faciunt ad palatum omnium Virgil.
& ſtomachum. Nos uero inſtar archimagiri pulmen-
taria Ciceronis & Maronis per ſe eſculenta condimē Similitu-
tis quoq; noſtris eſculentiora facere tentabimus. & cū do faſti-
ſimilitudo faſtidii mater ſit: ea conditurarum uarie- dii mater
tate condiemus: ut ſuccum ſcitiſſimi ſaporis longeq;
noto diſſimilem: guſtantibus uobis edulia Tulliana
& Maroniana habere uideantur.

Quod reliquum eſt uobis gratias ago & habeo
multiiugas: qui me audiuiſtis non ut pharmacopo-
lam: Sed auſcultaſtis diligenter & libenter: ut Orato-
rem: & ut Oratio prouerbialis a prouerbio inchoata Prouer-
prouerbio quoq; terminetur: uellem, ut adagium eſt bium.
Græcorum αντιπελαργειν ideſt gratiam repende- Antipelar
re poſſe: quod illi uſurpant de his qui gratiam beni- gein.
uole reponunt. πελαργοι enim ideſt ciconiæ ſene-
ſcentes parentes educare eoſq; ſenio laſſeſcentes ac
alarum remigio defectos ſubleuare humeris, ac ſuc-
collare dicuntur. Vnde ciconia auis pia uocat̃: & An-
tipelargoſis remuneratio retributioq; beneficiorum
nominatur, indeq; ortum eſt prouerbium hoc αντι-

ORATIO

πελαργειν/quod beneficium retribuere & gratiam referre significat. Cuius enarratio in calce orationis hodiernæ sit uobis pro gratiarum actione: & huiusce officii scholastici remuneratione.

FINIS.

Philippi Beroaldi Oratio Prouerbialis Impressa Bononiæ per Benedictũ Hectoris Bibliopolam Bon. accuratissimum Anno Salutis Millesimo q̃ngẽtesimo. die. xvii. Nouembris sub diuo Ioanne Bentiuolo secundo de patria bene merito.

